

היום נלמד בעזרת ה':

פסחים דף ו

👉 בכור בהמה טהורה הוא 'מתנות כהונה' שהישראל חייב לתת אותו לכהן. חייב זה נוהג רק בבהמה השייכת לישראל, אבל אם יש לנכרי שותפות בבהמה היא פטורה מהבכורה.

👉 עיסה השייכת לישראל ולנכרי בשותפות פטורה מהפרשת חלה.

האם **בהמת ארנונא** (= שהמלך הנכרי נוטל מס עשירית מהעדר) חייבת בבכורה? במקרה שהוא יכול לפרוע את המס בכסף הדבר ברור שהיא חייבת בבכורה, שהרי הנכרי עדיין לא זכה בה. הספק הוא כשהוא חייב לתת למלך את גוף הבהמות. רבא פושט שהיא פטורה.

לשון אחרת: אמר רבא בהמת ארנונא פטורה מהבכורה ואפילו כשהוא יכול לפרוע את המס בכסף, משום שכל עוד הוא לא סילק את חובו בממון עדיין יש לנכרי חלק בבהמות שלו. אבל **עיסת ארנונא** חייבת בחלה, לפי שאם הוא יאכלנה ללא הפרשת חלה יאמרו שהוא אוכל ללא הפרשת חלה, שהרואה אותו לא יודע שהיא שייכת גם לנכרי, אבל בבהמה אין את החשש הזה לפי שלבהמה יש קול שיש למלך חלק בה.

תנו רבנן: נכרי שנכנס בפסח לחצרו של ישראל עם בצק בידו, אין הישראל חייב להוציאו החוצה. אבל אם הנכרי הפקיד את החמץ אצל ישראל והוא קיבל עליו אחריות, עליו לבערו, שנאמר "**לא ימצא**". ואם הישראל ייחד לנכרי בית ואמר לו - 'הרי הבית לפניך הנח את החמץ באחת הפינות', אינו חייב לבערו. כך הבריייתא מתפרשת לדעת רב פפא.

ולדעת רב אשי הבריייתא מתפרשת כך: נכרי שנכנס וכו'... ואם הישראל ייחד לנכרי בית ואמר לו - 'הרי הבית לפניך הנח את החמץ באחת הפינות', אינו חייב לבערו, שנאמר "**לא ימצא בְּבֵיתֶיכֶם**", כלומר שרק את החמץ המצוי בידך (כגון שקיבל עליו אחריות) עליך לבער לפי שהוא כחמץ שלך, אבל חמץ זה אינו של הישראל לפי שהנכרי מכניס את החמץ לביתו שלו, ואין הישראל מקבל עליו אחריות.

(המשך בדף הבא ↓)

קושיא: משמע ששכירות קונה, שהרי הפינה המושאלת לנכרי נחשבת כביתו. והרי למדנו במשנה במס' עבודה זרה שאסור להשכיר בתים לנכרים בארץ ישראל, אבל בסוריא ובחו"ל מותר, ואף במקום שהתירו להשכיר לא התירו להשכיר בית דירה מפני שהם מכניסים לתוכה ע"ז, אלא מותר להשכיר להם בית לאכסון עצים או לבהמות. ואם שכירות קונה מדוע אסור להשכיר בית לנכרי, והרי הוא מכניס את הע"ז לביתו שלו ולא של הישראל?

תירוץ: דין חמץ שונה, כיון שהתורה נקטה בלשון "לא ימָצָא" שמשמעותו שהאיסור הוא רק על החמץ המצוי בידך, אבל חמץ הנמצא במקום המושאל לנכרי אין הוא מצוי בידך.

המוצא חמץ בביתו ביום טוב של פסח כופה עליו את הכלי, כיון שהוא מוקצה, שהרי הוא אסור בהנאה והוא לא ראוי לכלום. ואמנם הוא לא עובר על איסור "בֵּל יִרָאֶה" כיון שהוא כבר ביטלו לפני פסח, אלא שהצריכוהו לכפות עליו כלי כדי שלא ישכח ויאכלנו. ואם החמץ של הַקֶּדֶשׁ אינו צריך לכפות עליו כלי, כיון שאנשים בדילים ממנו אף בשאר ימות השנה.

חמצו של נכרי המופקד אצל ישראל ולא קיבל עליו אחריות (= שמותר לו להשהותו אצלו), עושה לו ביי"ד בניסן מחיצה עשרה טפחים משום היכר שלא ישכח ויאכלנו. אבל לא יכפה עליו כלי לכל שבעת ימי הפסח, משום שיתכן שיטלו אותו משם. (ולעיל לגבי המוצא חמץ ביו"ט די לו בכפיית הכלי, משום שאינו יכול לעשות מחיצה ביו"ט, וכן כפיית הכלי היא ליום אחד בלבד, שהרי במוצאי יו"ט הוא יבער אותו).

המפרש (= המפליג בים) והיוצא ללכת בשיירא למקום רחוק - אם הוא יוצא קודם הפסח שלושים יום אינו צריך לבער את החמץ מביתו, אבל אם הוא יוצא בתוך שלושים יום לפסח עליו לבער את החמץ מביתו, כיון שמשלושים יום לפני הפסח כבר שואלים בהלכות הפסח ומאז חלה עליו החובה להיזהר בדיני הפסח.

לדעת אביי - אם הוא יוצא בתוך שלושים יום לפסח, הוא חייב לבער רק אם בדעתו לחזור לביתו בימי הפסח. ולדעת רבא - אם הוא יוצא קודם הפסח שלושים יום, הוא אינו צריך לבער רק אם אין דעתו לחזור לביתו בימי הפסח, אבל אם דעתו לחזור הוא חייב לבער אפילו אם הוא יוצא מביתו בראש השנה.

(המשך מדף קודם ↑)

העושה ביתו אוצר, כלומר שהכניס שם תבואה. אם עשאו אוצר קודם שלוש יום לפסח אינו צריך לבער את החמץ הנמצא תחת האוצר, לפי שהוא נחשב כמבוער (= לקמן נלמד ש'חמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער'), ואם עשאו תוך שלוש יום לפסח צריך לבער, לפי שכבר חלה עליו חובת ביעור, ולכתחילה לא יוצאים ידי חובת ביעור באופן הזה. ואף קודם שלוש יום לפסח שאמרנו שאינו חייב לבער - זה דווקא כשאין דעתו לפנות את האוצר מביתו בפסח, אבל אם דעתו לפנותו בפסח הרי הוא חייב לבערו אף אם עשאו קודם שלוש יום.

שואלים ודורשים בהלכות הפסח: לדעת ת"ק - שואלים ודורשים בהלכות הפסח שלוש יום קודם הפסח, שהרי משה עמד בפסח ראשון ואמר לישראל את הלכות פסח שני שחל חודש לאחר מכן (= י"ד באייר). ולדעת רשב"ג - אגב שמשה אמר להם את הלכות פסח ראשון לכן הוא אמר להם גם את הלכות פסח שני, ולדעתו שואלים ודורשים בהלכות הפסח שבועיים קודם הפסח, שהרי משה עמד בראש חודש ניסן ואמר לישראל את הלכות הפסח שחל שבועיים לאחר מכן (= י"ד בניסן).

הגמרא דוחה: יתכן שמשה אמר להם את הלכות פסח בד' או ה' בניסן ולא בראש חודש.

ונכתוב ברישא דחודש ראשון: בתחילת ספר במדבר נאמר: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי בְּאֶהָל מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנִי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר. ובהמשך בפרשת בהעלותך נאמר: "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר. הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה מדוע התורה הפכה את הסדר הכרונולוגי? והרי תחילה היה על התורה לכתוב את הפסוק המובא בפרשת בהעלותך העוסק בדברי משה שנאמרו **בחודש הראשון**, ואח"כ לכתוב את דבריו שנאמרו **בחודש השני**, ולא להיפך?

הגמרא מתרצת: אין מוקדם ומאוחר בתורה, כלומר שהתורה לא הקפידה לכתוב את הפרשיות לפי סדר אמירתן למשה. אמר רב פפא: זה רק בשתי פרשיות, אבל בפרשה אחת הכל נכתב לפי הסדר.

🔗 **הקדמה להבנת המשך דברי רב פפא:** יש שלש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהם, אחד מהם הוא "כָּלֵל וּפְּרָט אין בכלל אלא מה שבפרט" כלומר שאם התורה כתבה כלל מסוים ואחר כך חזרה ופירטה אותו, הרי שהפרט בא לְפַרְט ולומר שרק עליו

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

נאמר דין זה. לדוגמא: נאמר בתורה "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַה' מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת קָרְבְּנֵכֶם" - "מִן הַבְּהֵמָה" זה כלל (= כולל גם חיה, שחיה בכלל בהמה), "מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן" זה פָּרָט (= שמפורט שמותר להקריב רק ממין בקר וצאן ולא משאר סוגי החיות), אין בכלל אלא מה שבפרט שאף "בהמה" שהיא "כלל" הכוונה רק ל"פרט" דהיינו לבקר וצאן ולא לחיה.

רב פפא מוכיח את דבריו: שאם לא כן איך אנו דורשים "כָּלֵל וּפְרָט אין בכלל אלא מה שבפרט", והרי יתכן שהדברים לא נכתבו כסדרן אלא בהתחלה נאמר הפרט ואח"כ הכלל וא"כ יש לנו לדרוש את הכתוב במידת "פָּרָט וכלל" - שהכלל בא להוסיף על הפרט.

ועוד: איך אנו דורשים את מידת " פָּרָט וכלל" - שהכלל בא להוסיף על הפרט, והרי יתכן שהדברים לא נכתבו כסדרן אלא בהתחלה נאמר הכלל ואח"כ הפרט, וא"כ יש לנו לדרוש את הכתוב במידת "כָּלֵל וּפְרָט אין בכלל אלא מה שבפרט". אלא בהכרח שבפרשה אחת הכל נכתב לפי הסדר.

הגמרא מקשה על רב פפא: אם כך אז צריך לומר שאפילו בשתי פרשיות הדברים נכתבו כסדרם, שאם לא כן איך אנו דורשים "כלל ופרט" ו"פרט וכלל" בשתי פרשיות? אמנם לדעת הסובר ש"כלל ופרט הרחוקים זה מזה אין דנים אותו בכלל ופרט" אכן יפה אמר רב פפא שבשתי פרשיות אין מוקדם ומאוחר בתורה, אבל לדעת הסובר שכן דנים אותו דברי רב פפא קשים, שאיך אנו דורשים "כלל ופרט" ו"פרט וכלל" בשתי פרשיות?

הגמרא מתרצת: אפילו לדעת הסובר שדנים כלל ופרט הרחוקים זה מזה, זה דווקא כששניהם כתובים בעניין אחד, אבל כשהם כתובים בשני עניינים שונים לדעת כולם אין דנים אותם בכלל ופרט. ומה שאמרנו ש'אין מוקדם ומאוחר בתורה' זה רק בשני עניינים, אבל בעניין אחד הדברים נכתבו כסדרם גם כשהם כתובים בשתי פרשיות.

אמר רב יהודה אמר רב: הבודק חמץ צריך לבטלו בליבו מיד לאחר הבדיקה (= שאומר "כל חמירא...").

הגמרא מבררת מדוע: והרי הוא מבער את החמץ שהוא מצא? ואם תאמר בגלל הפירורים שלא מצאם, והרי הם לא חשובים ובטלים מאליהם? ואם תאמר שמאחר

(המשך בדף הבא ↓)

שהם נשמרים בביתו עם שאר ממונו כשהוא נועל אותו לכן הם נחשבים, והרי למדנו שאם יש לו בשדה 'סופי תאנים' (= תאנים שנותרו בסוף הלקיטה ואינם מתבשלות לעולם ואינם נחשבות) והוא שומר את השדה בגלל הענבים שבתוכה ולא בגלל התאנים הנ"ל, הדין הוא שאם בעל הבית לא מקפיד על התאנים הרי הם הפקר ופטורים ממעשר. מוכח שדבר שאינו חשוב לבעלים הרי הוא בטל ונעשה הפקר אף אם הוא משמר אותו בגלל משהו אחר.

רבא מתרץ: טעם הביטול הוא שמא ימצא גלוסקא (= ככר / פת) יפה שהיא חשובה בעיניו וימנע מלשורפה, ואם הוא משהה אותה אפילו רגע אחד הוא עובר על איסור "בל יראה", אבל לאחר שביטלה הוא אינו עובר עליה (= שהתורה אמרה "תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתֵיכֶם" והשבתה היא ביטול בלב).

עליו לבטל את החמץ בליל י"ד לאחר בדיקת חמץ, משום שאם הוא ימצא את הגלוסקא לאחר זמן האיסור הוא כבר לא יכול לבטלה, כיון שהיא כבר אינה ברשותו. וכפי שאמר רבי אלעזר - שני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו הם ברשותו להתחייב עליהם: 1. החופר בור ברה"ר חייב על הנזקים למרות שאין הוא שלו אלא של הפקר (שהרי אין רה"ר קנויה לו). 2. חמץ בערב פסח משש שעות והלאה. שהרי משעה זו החמץ נאסר בהנאה ואין הוא נחשב לממונו, אלא שהתורה החשיבה אותו כממונו רק לעניין שיתחייב עליו ב"בל יראה", אבל מאחר שאין הוא שלו אין הוא יכול לבטלו.